

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักการที่ว่าบุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง (presumption of innocence) ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างผู้บริสุทธิ์ จะปฏิบัติต่อเขาอย่างเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหา จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้การประทับรับฟ้องบุคคลโดยอ้อมกระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงเกียรติคุณของจำเลย และอาจจะทำให้ต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาหากศาลไม่ยอมให้ประกันตัว กฎหมายจึงบัญญัติให้ศาลดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับรับฟ้อง แม้การฟ้องนั้นจะเป็นการฟ้องโดยพนักงานอัยการก็ตาม¹ เพื่อเป็นการถ่วงดุลระหว่างหน้าที่ที่โจทก์นำมาฟ้อง มีมูลคดีเพียงพอที่ศาลพึงประทับรับฟ้องไว้พิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่ การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญประการหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล เป็นเรื่องกึ่งการสอบสวนและกึ่งการพิจารณาคดีของศาล แต่ในทางปฏิบัติการไต่สวนมูลฟ้องมีลักษณะของการกระทำในลักษณะเป็นเพียงแบบพิธี และการสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่กระทำได้ง่ายและมีมากจนเกือบทุกคดี เนื่องจากศาลไต่สวนมูลฟ้องกับศาลที่พิจารณาคดีเป็นศาลเดียวกัน ทำให้รับว่าคดีมีมูลไว้ก่อนแล้วไปสืบพยานในชั้นพิจารณา จึงไม่เห็นความสำคัญของการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งจะถ่วงดุลคดีในเบื้องต้นและเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

เนื่องจากในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ยังมีชั้นที่จะพิจารณาว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ โจทก์ยังไม่ต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมด มาพิสูจน์ความผิดให้ศาลรับฟังโดยปราศจากข้อสงสัย เพียงแต่นำพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่าคดีมีมูล อันมีนัยแสดงให้เห็นว่าเป็นกระบวนการระหว่างศาลกับโจทก์ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 162-171 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จะพบว่ากฎหมายมิได้บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้

¹ คณิต ธิ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2549), น. 523.

เพียงแต่ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องนั้น ราษฎรอาจนำคดีมาฟ้องโดยไม่ปรากฏหลักฐานที่น่าเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด และไม่จำเป็นต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อนเหมือนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การยื่นฟ้องคดีอาญาของราษฎรนั้นจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของราษฎรผู้เสียหายเองว่าจะยื่นฟ้องหรือไม่ กฎหมายจึงประสงค์จะคุ้มครองจำเลยผู้ถูกฟ้อง มิให้ต้องได้รับความเดือดร้อนจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญา จนกว่าศาลจะตรวจสอบแล้วว่าคดีมีมูล จึงบัญญัติว่าจะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอ โดยให้สิทธิจำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องและตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์หรือไม่ก็ได้ แต่ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และจำเลยไม่มีอำนาจนำพยานหลักฐานมาสู้บ ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง² ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การไต่สวนมูลฟ้องก็เพื่อถ่วงดุลการดำเนินคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ กฎหมายบัญญัติว่าศาลจะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ เนื่องจากคดีได้ผ่านการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วถึง 2 ขั้นตอน คือ การสอบสวนและการสั่งคดีของตำรวจและพนักงานอัยการ³ ในทางปฏิบัติศาลจึงไม่ไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ส่วนกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย จำเลยมีสิทธิที่จะซักค้านพยานโจทก์ แต่ไม่มีสิทธินำพยานเข้าสู้⁴

เมื่อกระบวนการไต่สวนมูลฟ้อง เป็นกระบวนการถ่วงดุลคดีที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ให้ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาในคดีที่ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ จึงไม่ควรถือเคร่งครัดว่าการไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์เท่านั้น ควรที่จะให้ศาลมีโอกาสได้รับฟังข้อเท็จจริงทั้งจากฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย เพื่อพิจารณาว่าสมควรจะประทับฟ้องคดีไว้พิจารณาหรือไม่ เพราะจำเลยเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงหากศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา ประกอบกับมีอุปสรรคหลายประการที่ทำให้จำเลยไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ เนื่องจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีข้อจำกัดสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทำให้การไต่สวนมูลฟ้องนั้นฝ่ายโจทก์จะได้เปรียบมากกว่าจำเลย กล่าวคือ การที่กฎหมายห้ามมิให้จำเลยนำพยานเข้าสู้บในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แม้จะเป็นเพราะกฎหมายไม่ต้องการให้เริ่มกระบวนการพิจารณาอย่างเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับในชั้นพิจารณาคดี และเพื่อให้กระบวนการ

² โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรค 3

³ สัญญา ธรรมศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ถึงภาค 3 มาตรา 1-171 (กรุงเทพมหานคร: กรุณาสยามการพิมพ์, 2535), น. 557.

⁴ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรค 2

ไต่สวนมูลฟ้องสามารถแล้วเสร็จไปได้ภายในเวลาอันสมควร โดยให้จำเลยมีสิทธิเพียงซักค้าน พยาน เว้นแต่พยานโจทก์เบิกความรับรองเอกสารในการซักค้าน ถือว่าเป็นเอกสารที่โจทก์เบิกความถึง และทนายจำเลยนำส่งศาลเพื่อประกอบถ้อยคำของโจทก์ ไม่ใช่พยานหลักฐานที่จำเลยนำเข้าสู่ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 165⁵ อย่างไรก็ตาม จำเลยก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากไม่ทราบล่วงหน้าว่าโจทก์มีพยานบุคคลหรือพยานเอกสารอะไรบ้างเพราะไม่มีโอกาสได้ตรวจดูก่อน และหากจำเลยอ้างพยานเอกสารประกอบการซักค้าน พยานโจทก์ก็มักจะไม่ยอมรับรองพยานเอกสารที่ฝ่ายจำเลยอ้าง ทำให้จำเลยไม่มีสิทธิอ้างพยานเอกสารนั้นเข้าสู่สำนวน⁶ การที่กฎหมายห้ามมิให้จำเลยนำสืบพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง จึงถือเป็นข้อจำกัดสิทธิที่ทำให้จำเลยไม่สามารถที่จะนำเสนอพยานหลักฐานพิสูจน์ความบริสุทธิ์ได้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อเป็นการกันผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ไม่ให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลโดยไม่จำเป็น เพราะแม้จำเลยจะให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ แต่หากไม่มีสิทธินำสืบพยานสนับสนุนข้อต่อสู้ก็คงไม่มีผลเปลี่ยนแปลงรูปคดีเท่าใดนัก

ส่วนคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องและยังอยู่ในระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง ผู้ถูกฟ้องคดีจะยังไม่ตกอยู่ในฐานะจำเลย การที่กฎหมายไม่ให้ศาลถามคำให้การก็เพราะประสงค์จะให้ความคุ้มครองผู้ถูกฟ้องไม่ให้ตกเป็นจำเลยทันทีที่ถูกฟ้อง ผลของการที่ผู้ถูกฟ้องคดีไม่ได้ตกอยู่ในฐานะจำเลยนี้ แม้จะมีข้อดีที่ว่าจำเลยไม่ต้องจัดหาหลักประกันเพื่อการประกันตัว และไม่ต้องไปศาลในเวลาพิจารณาคดี แต่ก็มีข้อเสียเปรียบในด้านกระบวนการพิจารณา เพราะกฎหมายจำกัดสิทธิในการดำเนินคดีไว้ให้มีสิทธิบางประการ กล่าวคือ กฎหมายห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลยมีเพียงสิทธิตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์เท่านั้น ทำให้จำเลยไม่มีโอกาสกล่าวอ้างข้อเท็จจริงที่แสดงว่าจำเลยบริสุทธิ์ ศาลจึงฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของโจทก์ฝ่ายเดียว ซึ่งหากศาลได้มีโอกาสรับฟังข้อเท็จจริงทั้งโจทก์และจำเลยบ้างพอสมควรแล้ว ก็น่าจะทำให้การกลั่นกรองคดีของศาลเป็นไปโดยละเอียดรอบคอบยิ่งขึ้น เพราะการจะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่ต้องฟังความ

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 993/2499 (เนติ.)น.835,759/2508 (เนติ.)น.1134, 2470/2521 (เนติ.)น.1180 , 904/2522 (เนติ.)น.835 , 4030/2532 (เนติ.) น.3386

⁶ ปรีชา ส่งสัมพันธ์, "การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา," ปริทัศน์กฎหมาย , บริษัทสำนักงานกฎหมายคเนิง แอนด์ พาร์ทเนอร์ส จำกัด , บริษัท คเนิง แอนด์พาร์ทเนอร์ส อินเตอร์เนชั่นแนล คอนซัลเต้นท์ซี (2548): น. 29-30.

ทุกฝ่ายก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากคดีไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิด ศาลก็น่าจะไม่ประทับรับฟ้องหรือยกฟ้องได้ตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง นอกจากนี้ข้อจำกัดตามกฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องบทบาทของศาลที่จะเข้ามาค้นหาความจริงในคดียังมีไม่มากนัก เมื่อศาลไม่ได้รับฟังข้อเท็จจริงจากฝ่ายจำเลย การสืบพยานเพิ่มเติมจึงเป็นไปได้ยาก ประกอบกับศาลก็วางตัวเป็นกลางตามแบบอย่างศาลในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ไม่ได้ใช้กลไกการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในการกลั่นกรองคดี และไม่เข้ามามีบทบาทค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ทำให้การคุ้มครองสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ในทางกลับกัน การกลั่นกรองคดีก็จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นถ้าศาลได้รับฟังข้อเท็จจริงทั้งจากโจทก์และจำเลย หากจำเลยไม่เห็นว่าการมาศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องที่เสียเวลาหรือทำให้ตนเองต้องเดือดร้อน และประสงค์ที่จะใช้สิทธิให้การหรือเสนอพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์และรักษาสิทธิของตนเอง กฎหมายก็ไม่ควรจำกัดสิทธิของจำเลย แต่ควรเปิดโอกาสให้จำเลยเลือกที่จะใช้สิทธิอย่างใดก็ได้ เพื่อให้จำเลยสามารถหลุดพ้นจากข้อกล่าวหาได้ตั้งแต่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เป็นการปกป้องผู้บริสุทธิ์ไม่ให้ตกเป็นจำเลยและต้องเดือดร้อนต่อการที่จะเข้ามาพิสูจน์ความผิดในชั้นพิจารณาหรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินคดีอาญา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงจะได้ศึกษาถึงแนวความคิด ที่มา กระบวนการ และสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องของประเทศไทยให้สามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้ดียิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาถึงแนวความคิด ที่มา และกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ
 2. ศึกษาถึงบทบาทของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้องของประเทศไทยและต่างประเทศ
 3. ศึกษาถึงสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ
- เปรียบเทียบหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไทย เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

1.3 ข้อสมมติฐานของการศึกษา

การได้สวนมูลฟ้องเป็นมาตรการในการกักขังชั่วคราว และตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีที่โจทก์นำมาฟ้อง ว่ามีมูลเพียงพอที่ศาลจะประทับรับฟ้องไว้พิจารณาและพิพากษาต่อไปหรือไม่ จึงเป็นมาตรการที่มีความสำคัญในการปกป้องผู้บริสุทธิ์ไม่ให้ตกเป็นจำเลย และต้องเดือดร้อนต่อการที่จะเข้ามาพิสูจน์ความผิดในชั้นพิจารณา ดังนั้น การได้สวนมูลฟ้องจึงไม่ใช่เพียงแต่จะเป็นกระบวนการระหว่างโจทก์กับศาลเท่านั้น จำเลยซึ่งเป็นผู้ที่มีผลกระทบโดยตรงหากศาลพิจารณาว่าคดีมีมูล และสั่งประทับรับฟ้องไว้พิจารณาจึงต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหาและนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อแสดงว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ในชั้นได้สวนมูลฟ้องด้วย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวความคิด ที่มา กระบวนการ บทบาทของศาลและสิทธิของจำเลยในชั้นได้สวนมูลฟ้อง ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และนำไปสู่ประเด็นของการพิจารณาปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้สามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้มากขึ้น

1.5 วิธีการศึกษา

ศึกษาจากตำรากฎหมาย ตำบทยกกฎหมาย เอกสาร บทความ เอกสารรายงานการวิจัย รายงานการประชุม การเสวนาทางวิชาการ และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษามาวิเคราะห์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของจำเลย ที่มา กระบวนการ และสิทธิของจำเลยในชั้นได้สวนมูลฟ้องของประเทศไทยและต่างประเทศ ทั้งในระบบกฎหมายซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์
2. ทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดสิทธิของจำเลยในชั้นได้สวนมูลฟ้อง และนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยให้ดียิ่งขึ้น